

Տարեկան գին կանխիկ 100
Վեցամսեայ " " 52 1/2
Պայտեն գուրս գալսած Լաւ
գիրքուն փոխալին ծախքը
առնողն վայ է :
Այս Լաւգիրքը ամէն շաբաթ
օրերը կը հրատարակուի :

ԿԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԸՌԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԼՈՒԵՒՏԻՐԱԿԱՆ

Իր շահին համար լուր մը հըրաւ
տարակիւ ուղղող պիտի վճարէ
ստղին 40 փարսյ :
Նորաստիպ գրոյց ծանուցումը
ձրի է :
Դուրսէն եկած նամակներուն
փոխալին ծախքը խրկող պի-
տի վճարէ :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ն Ե Ր Ք Ի Ն Լ ՈՒ Ր Ե Ր

ՊՕԼԻՍ 5 ԱՊՐԻԼ

Առաւել տուհանգալը այս օրերս բարձրա-
գոյն դռանը Պէտերհան պէյին կողմէն նամակներ
բերաւ որոնցմով կ'իմացունէ կառավարութեանը
իւր ասիէ ետեւ հնազանդ գտնուիլը (Ոմանեան
տէրութեանը) : Այն կողմէն այս նամակները կը գրէ
և մէկտէ կողմէն ալ միշտ պատրաստութիւն կը տես-
նայ ինքնզինքն պաշտպանելու Լաւա փաշայի դէմ :
Խեղ մը քիւրտեր մինչեւ Օսթի նեղուցը հասած
են որ Առաւել գաւառին շատ մօտ կ'ընայ : Հի-
մա Լաւա փաշան աննոց դէմ գունդ մը անկարժ-
ղօք խրկեց որոնք բաւական բան կըցան տեսնալ :

— Օսթիի վերակայու բարձրագոյն փաշա-
յին տեղակալ Լաւա փաշայի զինուորական կարգի
մէջ գործող տէր մարդ ըլլալով թէպէտ իրեն մին-
չեւ հիմա գտնուած զապիթի վերաբերեալ գործը
գտնուի կերպով կատարելու վրայ էր, բայց զինուո-
րական գործերը ետ չի մնալու համար այս պաշա-
նը վրայէն վերնալը հարկ եղաւ, և արքայական բար-
ձրը հրամանաւ անոր տեղը դրուեցաւ Հֆի փա-
շայի, որ երբեմն ինքիսապ նախկին եղած ըլլալով այս-
պէս գործերը բաւականութիւն ունենալը յայտ-
նի էր :

— Քանի մը ժամանակէ ի վեր քանի մը մարդիկ
մէկ վարդաւաճման մը գտնուէն ստակ յափշտակե-
լու ասիէ անկէ : (Օրինակի համար, գիտեն որ
այս ինչ մարդը բարձրագոյն դռան նախարար-
ներուն կամ գործակալներուն մէկուն մօտերիմ
բարեկամն է առաւել մը կանուս կ'ըլլան այն նախա-
րար իրենց ինքնովը բարձր աստիճանի մը կը հա-
ցունեն ու անոր բարեկամներուն աչքի լըսի եր-
թալով քանի մը զուգուշին կ'առնեն, ասոր պէս
բան մըն ալ զատկին օրերը կ'ընեն : Քանի մը աղջոց
Պատրիարքարանները կ'երթան, Պատրիարքներուն
նեղկայանալով անձամբ կ'ըսեն որ վէհափառ Լա-
քային կողմէն քանի մը երեւելի պաշտպաններ

զատկի շնորհաւորի պիտի գան զիս խաւրեցին որ
իմացունեմ ձեզի, կ'ըսեն չեն կայնիր կ'երթան,
իբր թէ պարգեւ առնելը ամենեւին մոքերնուն
չանցնիր, վասն զի գիտեն որ ասանկ լուր մը բերու-
ղը դատարկաձեւն ետ չի գառնար : Բայց որոնք ա-
սանկ ստանալութիւնը յաւիտեան քշեր է, բանը
ծակեցաւ, իսկոյն Բօլշիյայի ալ գառն այն խաբեբայ
մարդիկը հիմա բանան են :

— Իսթենտերիէն Լաւ անուն նաւագետ մը տասն
և չորս հազար քիլոնոց պէյնաւալը Ստամբուլէն առ-
բանը առնելով և քանի մը հոգի ալ ճամբորդ ու-
նենալով Իսթենտերիէ երթալն իրեն վերաբարի ե-
րբեքնի գիշերը ժամուածին ասանկերը թէքի տա-
ղին գիւղերէն Պատոս գիւղին առաջները գանը
վերով ալեկոծութեան կը պատահի և յամալը կը
զարնուի, և թէպէտ մէջը գտնուող թէ նաւաւար
թէ ճամբորդ ամենքն ալ յամալը կ'ըլլին կ'աղաղին
բայց նաւը կորուսած ըլլալով Բաքի Լաքայի լըսի
ըմարտի 27 հրատարակած 329 երրորդ թուով
թերթին մէջ կը պատմէ :

— Չամլուշայի չորս հարիւր քիլոնոց նաւ մը
Սանտալայի կողմէն ձէթ (զէթին ետակ) բեռ-
ցուցած Սաքը կողմէն երթալն իրեն Չէլլի վիճակին
կողմէն Կոստանդնուպօլսոյ առաջնութեան ասեա-
նին խրկուած գիրքէն իմացուելով մեծաղօր տե-
րութեան լըսի կը ծանուցանէ :

— Աթէր ամսոյն մէջ (յուշար) թրապընի
կողմէն Ռիֆանէ տաղի բուսած լեռանը վրայէն
հինգ ճամբորդ երթալն իրեն սաստիկ ձմեռվան
բռնութեամբ չորսը պաղելով մեռած և մէկը միայն
աղաւաղած ըլլալով Բաքի Լաքայի լըսի մարտի 27
ին հրատարակած թերթին մէջ Պայպուրգէն եկած
գրքէն առնելով կը պատմէ :

— Վիեննայի Պ. Սինայի ամենահարուստ տունը
որուն գործը գլխաւորապէս սարքութիւն է, այս

փոխալին (Ոմանեան կառավարութեանը նամակ
մը կը գրէ քի թէ որ լատակ պէտք ըլլայ նէ իրեն
գրէ որչափ լատակ կ'ուզէ նէ քի շահով իրեն փոխ
տալու պատրաստ է : Պարոն Սինային այս խոստա-
ցած ծառայութիւնը լսելուն պէս վէհափառ Լա-
քայի, իսկոյն իւր հաճութեանը նշան անոր մէկ
նշանի ինքիսապ մը խաւրեց մեծ շնորհակալութեամբ :

— Իսթենտերիէն Լաւ անուն նաւագետ մը տասն
և չորս հազար քիլոնոց պէյնաւալը Ստամբուլէն առ-
բանը առնելով և քանի մը հոգի ալ ճամբորդ ու-
նենալով Իսթենտերիէ երթալն իրեն վերաբարի ե-
րբեքնի գիշերը ժամուածին ասանկերը թէքի տա-
ղին գիւղերէն Պատոս գիւղին առաջները գանը
վերով ալեկոծութեան կը պատահի և յամալը կը
զարնուի, և թէպէտ մէջը գտնուող թէ նաւաւար
թէ ճամբորդ ամենքն ալ յամալը կ'ըլլին կ'աղաղին
բայց նաւը կորուսած ըլլալով Բաքի Լաքայի լըսի
ըմարտի 27 հրատարակած 329 երրորդ թուով
թերթին մէջ կը պատմէ :

— Չամլուշայի չորս հարիւր քիլոնոց նաւ մը
Սանտալայի կողմէն ձէթ (զէթին ետակ) բեռ-
ցուցած Սաքը կողմէն երթալն իրեն Չէլլի վիճակին
կողմէն Կոստանդնուպօլսոյ առաջնութեան ասեա-
նին խրկուած գիրքէն իմացուելով մեծաղօր տե-
րութեան լըսի կը ծանուցանէ :

— Աթէր ամսոյն մէջ (յուշար) թրապընի
կողմէն Ռիֆանէ տաղի բուսած լեռանը վրայէն
հինգ ճամբորդ երթալն իրեն սաստիկ ձմեռվան
բռնութեամբ չորսը պաղելով մեռած և մէկը միայն
աղաւաղած ըլլալով Բաքի Լաքայի լըսի մարտի 27
ին հրատարակած թերթին մէջ Պայպուրգէն եկած
գրքէն առնելով կը պատմէ :

— Վիեննայի Պ. Սինայի ամենահարուստ տունը
որուն գործը գլխաւորապէս սարքութիւն է, այս
փոխալին (Ոմանեան կառավարութեանը նամակ
մը կը գրէ քի թէ որ լատակ պէտք ըլլայ նէ իրեն
գրէ որչափ լատակ կ'ուզէ նէ քի շահով իրեն փոխ
տալու պատրաստ է : Պարոն Սինային այս խոստա-
ցած ծառայութիւնը լսելուն պէս վէհափառ Լա-
քայի, իսկոյն իւր հաճութեանը նշան անոր մէկ
նշանի ինքիսապ մը խաւրեց մեծ շնորհակալութեամբ :

— Իսթենտերիէն Լաւ անուն նաւագետ մը տասն
և չորս հազար քիլոնոց պէյնաւալը Ստամբուլէն առ-
բանը առնելով և քանի մը հոգի ալ ճամբորդ ու-
նենալով Իսթենտերիէ երթալն իրեն վերաբարի ե-
րբեքնի գիշերը ժամուածին ասանկերը թէքի տա-
ղին գիւղերէն Պատոս գիւղին առաջները գանը
վերով ալեկոծութեան կը պատահի և յամալը կը
զարնուի, և թէպէտ մէջը գտնուող թէ նաւաւար
թէ ճամբորդ ամենքն ալ յամալը կ'ըլլին կ'աղաղին
բայց նաւը կորուսած ըլլալով Բաքի Լաքայի լըսի
ըմարտի 27 հրատարակած 329 երրորդ թուով
թերթին մէջ կը պատմէ :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ

ԻՒՍՔԻՒՏԱՐՈՒՄ

Վեց արեւմտայն Մոսկովա Արեւիկայից եւ ազգայնի Պատ-
րիարքի բարձր հրամանաւ եւ Ազգայնի գերաւորացի Լաւալից հա-
ճութեամբ որ քննէ և քննադատու Ազգայնի հաճութեամբ, հաստատու-
ած խօսիւտարու Ազգայնի ձեւարանի քննութեան բոլոր ան-
գամները համաձայն են, և ինչ որ քննութիւնը անօրինեց ուզէ նէ
իւր ամէն մէկ անգամին գիտութեամբ ու հաւանութեամբ զիտի
ըջալց : Բայց գործին գիւրութեանը համար իրմէ 54 անգամ ընտրեց
և գործը արտօնութիւն տուաւ, անոնց որ Ազգայնի ձեւարանին քն-
նաբերեալ բոլոր գործերը անոնք խորին անոնք անօրինեմ միաբա-
նութեամբ, այս գործերուն յատկապէս դէպք ըջալցի քննադատուե-
լուն աչ անոնք ընտրեն իրենց մէջէն և այս բոլոր տեսանշի գոր-
ծերին իրենց հաճելի և քննութեան ըջալց :

Ուստի այս 54 տնային կոչուեցան « խորհրդական անգամք ըն-
կերութեան Ազգայնի ձեւարանի խորհրդարան » :

Այս խորհրդականները իրենց խորհրդակցի քննութեան 21 հոգի
դատուի համար ընտրեցին, բայց խորհրդականութիւնն ընտրին մե-
նաւոր, ուստի տունք ալ կոչուեցան « դատուական խորհրդականք »
միւսներն ալ « սոսկ խորհրդականք » :

ՊԱՇՏՈՆԱՏԱՐ ԵՒ ԱՆՊԱՇՏՈՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆՆԵՐՆ ԵՆ 3 :

ՆԱԽԱԳԱՅ

Յոյնական ազգ ջոզանեան

ՈՒՍՈՒՄՆԱԳԵՏ

Յոյնական ազգ Պրոտասի տէր կարաղետեան ջամուրճեանք :

1 Ասիէ ետքը բանասիրականները այս գրքուն պիտի տակմը,
որ թէպէտ քանի մը պախաւութիւններ ունի, որ մեկ ծանօթ են,
բայց անոնք ալ չեղեալ ուրիշ աւելի վայելուց գրքեր փոքրգրեւ
յարմար ժամանակի կընային :

Տղապիթ Ե. Սիւհիսիսեան :

2 Ասիէ առաջ զատ տարուած տեղական մէջ սխալ էր գրուած
միայն պաշտօնատար խորհրդական գրուելով և 6 ն տեղ 7 :

ԱՆՊԱՇՏՈՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆՔ

Նիկոնոս ազգ Հոյուեանց
Գրիգոր ազգ Թաթարեան
Ստեփան ազգ Բարսեղեան
Սիմոն ազգ Նորաստիպեան
Խաչիկ ազգ Լեւոնուրեան
Սահակ ազգ Փէշոմաշեան
Յովնանեան ազգ Սիւրեանեան
Յովնանեան ազգ Մարտիրոսեան
Մեղիսեան ազգ տէր Եղիաշարեան
Յարութիւն ազգ Թագուրեան
Սահակաւ ազգ տէր Գրիգորեան

ՊԱՇՏՈՆԱՏԱՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆՔ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒՉ

Տէր Յովնանեան փափաղեան Սուրբ Խաչ Եկեղեցւոյ
Յարութիւն ազգ Մանուկեան
Սարգիս ազգ Պեղեան
Յովնանեան ազգ Եղիաշարեան
Ումեթիկ ազգ Պաշտապարեան

ԱՐՏԱՐԻՆ ՏԵՍՈՒՉ

Առաւուր ազգ Սարափեան
Կարաղետ ազգ Մանուկեան
Գեորգ ազգ Բանուեան
Յարութիւն ազգ Համարձումեան
Մահմետի Ստեփան ազգ Չոլպեան

ԳԱՆԱՊԵՏՔ

Մեղիսեան ազգ Յովնանեան
Կարաղետ ազգ փափաղեան
Յակոբ ազգ Պաշտապարեան
Միքայիլ ազգ Մոսկովեան
Յարութիւն ազգ Ամբիջմեղեան
Յովնանեան ազգ Ալեանեան
Միսա ազգ Չիքիշեան
Մաքս ազգ Պաշտապարեան
Գրիգոր ազգ Վիլենեան
Գրիգոր ազգ Ճափաղեան

ԱՏԵՆԱԳԻՐ

Միքայիլ ազգ Ագաթոն

Էւ քննութեան տեսչաներն 6 հոգի աչ սոսկ աչքեղու ընտրե-
ցին, ըսե՛ք և քննութեան բոլոր դատուական անգամները 40 հոգի
զիտի ըջալց :

ԱՅՏԵՆԱԳԻՐ

Գրիգոր ազգ Փիշիկեան
Պեկոս ազգ Խորասանեան
Վարդեան ազգ Միքայիլեան
Յարութիւն ազգ Սիւրեանեան
Աւետիս ազգ Ս. Սիւրեանեան
Ստեփան ազգ Ալեանուրեան

Հետեւեալներն ալ դատուոյ անգամներն են որոնցմէ զիտի
ընտրուի գալ տարի դատուի համար :

ՊԱՇՏՈՆԱՏԱՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆՔ

Տէր Գեորգ Սուրբ Մանուկեան Եկեղեցւոյ
Խաչիկ ազգ Նիկոնոսեան
Անտիպի ազգ Պաշտեան
Յովնանեան ազգ Կիլիշեան
Յակոբ ազգ Արեւանեան
Գեորգ ազգ Տիւրքիսեան
Միքայիլ ազգ Ագաթոն
Յարութիւն ազգ Ալեանեան
Յարութիւն ազգ Խաչեան
Շեքիբ ազգ Չարդիսեան
Պոգոս ազգ Սարափեան
Պեկոսիկ ազգ Չարդիսեան
Յակոբ ազգ մահմետի Գրիգորեան
Գրիգոր ազգ Ագաթոն
Կարաղետ ազգ Խաչեան
Մահմետի Թագուր ազգ Չոլպեան
Յովնանեան ազգ Պիլեան
Եղիա ազգ Պաշտապարեան
Կարաղետ ազգ Թաթարեան
Մահմետի Նուր ազգ Սիւհիսեան

Բայց դատուոյ անգամներուն թիւը որոշուած չէ, ձեւարանը
քննութեան Ազգայն ըջալցի ազգին ոչ ու ուզէ նէ դատուոյ անգամ
կրնայ գրուիլ :

Իսկ խորհրդականքի դատուական անգամ իւր գործը ծանցեալով

որ անուանը լինի, և բնիկ Պայտաւորը քաղաքէն է ել-
ղեր, և ձեռքի ժամացոյցը ստուգապէս Վարդա-
նանէն այս մարդուս սենեակէն կերպով մը վերցու-
ցեր է. և ինքը ազգաւ մարդ մը ըլլալուն համար
պառկելու տեղ չունենալով իրեն ծանօթներէն խա-
վէճի քիւրտ հասան անուն մարդուն խանութը ժա-
մանակէ մը ի վեր կը բնակի եղեր: Կանք իր խօս-
քերէն հասկըցելէն ետքը վրան նայեցան. և մէջ-
քը վախժամ կամարին մէջէն 540 զուռու շնոյ սկի-
գտան: Պառկած ելած խանութին մէջ ունեցած
սնտուկը բերել առին. մէջը գտան մէկ ձեռք ա-
րուեստաւոր մարդու վայելելու լաթ, և մէկ արծա-
թաէն քթախոտի տուփ մը: Կանք որիկց ձեռքը
անցած ըլլալը հարցուցած ժամանակին սրբան որ
իմ վաստակ էն, իմ ստակով ծախու առած եմը
սաւ ալ նէ, խօսքերը անյարմար ըլլալով հագուս-
տին համար հարցմանը տուած պատասխանը մերկ
կը մնար, և տուփին համար լսած խօսքերը վայե-
լուէ կերպով չէր կրնար գոցել: ասով յայտնի էր որ
այս բաներն իրեն վատապէս չէն, գողցուած են.
ուստի իրեն խնայողին որ՝ մինչեւ որ ասանք որ տե-
ղաց առած ըլլալը չխնայեն նէ աղատելը չունի:

Կարգուն իրեն ալ խելքը կորած էր որ ասանկ
պիտի ըլլայ: Ինչպէս կը յուսար որ պարագայ խօսքով
կրնայ խաբարելով աղատել: Կիկէց յայտ կորեց նէ՝
բանը ծածկելու յարմար ճամբայ մըն ալ չի գտնելով
չխտակը խառնախնայաւ. որ ասակը Իւզիւտար չա-
մուշ քէնէ ըսուած տեղը մէկ խանի մը խանիկէն վեր-
ցուցեր է. և լաթերն ալ դարձեալ Իւզիւտարէն
պաշտօնի խանիկէն ըսուած նաւախանի նաւախանի-
րուն մէկուն սենեակէն գողցեր է:

Իսկ որ ստուգելու համար Բօլշէյայէն այն կողմերը
յատուկ մարդ խրկուեցաւ. որ չաւաշ քէնէն կողմե-
րը որքան խան և խանիկ կար նէ ամենուն ալ հարցը-
նելով և ժրնարուելով մարդ մը չի կրցաւ գտնել,
որ անանկ բան կորսուած ըլլալը կամ չըլլալը գիտ-
նայ: Կոր ասանկ հարցուփորձը բերնէ բերան տա-
րածուելով՝ այն կողմերը գտնուող պէօրէիկէն մեծ
հոգ ընելով եկաւ. իմ ստակս գողցուած էր ըսե-
լով Բօլշէյայէն կողմէն եկող մարդուն քովը գնաց. այն
ալ ապաւորեց որ միւս օրը Բօլշէյայէն աստեանին առա-
ջը ներկայանայ. և կորսնցուցած ստակը ինչ ըլլա-
լը հոն զընցելով ստուգէ: Կիկէց պաշտօնի խանիկէ-
նէ գալով և հարցնելով գողցուած լաթերուն տե-
րն ալ գտաւ. որ էր Սուստաֆան անուն նաւախար
մը. և անոր ալ նմանապէս հետեւեալ օրը Բօլշէյայէն
երթալ պատուիրէն ետքը գնաց:

Յաջորդ օրը Սուստաֆան նաւախարն ու պէօրէիկէն
յիշեալ ատեանին ներկայանալով նաւախարը իրեն
հանդերձները ինչ ըլլալը մէկիկ մէկիկ զընցեց, և
առաւ: Պէօրէիկէն գողցուցած ըստակը հազար զուռ-
ու ուշ է եղեր. Կիկէն քովէն միայն 540 զուռու
գտնուած ըլլալով նոյն Կիկէն ատեանը բերին, և

պակասած ստակը ինչ ընելը հարցուցին: Պատասխան
տուաւ որ՝ այն ստակէն 460 զուռու չէ՝ քիւրտ հա-
սանին է տուէր փոխ: Հասանն ալ այնքան ստակ լի-
քէն փոխ առած ըլլալը խառնախնայաւ. ուստի այն
ստակն ալ անկէջ բերել տուին, և 1000 զուռու չէ
ընցնելով յիշեալ պէօրէիկէն տուին: Կտով խելք
պէօրէիկէն, որ այս ստակը երեք ամիսէ ի վեր կորսն-
ցուցած ըլլալով գտնուելէն յայտ բոլորովին կարե-
ր էր, շատ մեծ ուրախութեամբ առաւ տեղը գնաց:
Կտ քննութիւններուս կարգէն հասկըցուեցաւ
որ յիշեալ քիւրտ հասանն ալ այս մարդուս գող
ըլլալուն ծանօթ, և գուցէ գողցած բաներուն ալ
կորուց է եղեր. և կորուցութիւն չունէր ալ նէ՝ գող
ըլլալը գիտնալէն ետքը անանկ մարդը իրեն խանու-
թին մէջ պառկեցնելով իրեն յայտնեց էր. ուստի
թէ ասոր և թէ գողին արժանաւոր եղած պատիժ
նին որովհետեւ համար այս բանիս պատմութիւնը
բարձրագոյն դրանք ծանուցին:

ԱՐՏԱՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԱԿԱ: Դեկտեմբեր 29 և 30 ըստալու գի-
շերը Լիմա քաղաքը հրդեհ մը պատահելով քա-
ղաքացիք շատ վախցան որ կրակը աւելի գէշուի
չլնէ: 44 երրորդ խումբին պահեստի վնասներն
բուն ընդօրէն կրակը մարեցաւ. ուստի քաղաքին
կառավարութիւնը վճռեց, որ քաղաքին և գիւղե-
րուն ծախքով հրդեհը մարող վնասներէն բուն
մէկուն բաւական գինի արվի մինչեւ ութն օր. ի-
րենց շնորհակալութիւնը յայտնելու համար: Օ. ի-
նասները գինին չափեցին. այլ կամք ըրին որ այն
գինիին գինը կրակէ միտս քաղաքներուն որքանի:
Կտանկ մարդոցմէ ինչ կերպով շնորհակալ ըլլալու է:

ԱՆԳԱԿԱ: Իրէն ըսուած գաղղիական օրագի-
րը, որ Ֆրանսայի Բաւարիայէն մէջ եղած խօս-
քերուն ալէկ տեղեկութիւն կրնայ ունենալ, կ'ըսէ
որ, Ֆրանսայի արտաքին գործոց վերակացու Պ.
Կիգո նախարարը իր մէկ ատենարանութեանը մէջ
ըսեր է թէ, Ինկիլիզի արտաքին գործոց վերակացու
Լ. օւո Ռալֆսը Բաւարիայի Սուստայ և Կ. Բաւարիայի
կառավարութեանը աղաչել է որ յատուկ
յայտարարութիւնով մը հրատարակեն թէ՝ թէ որ
Սպանիայի Թագուհին զաւակ չունենայ նէ՝ Սոն-
բանիէի դքսուհին որ Թագուհին քյոյն է, Սպա-
նիայի Թագաւորութեան ժառանգ չեն ճանչնար,
Ֆրանսայի Թագաւորին տղուն կ'ընր ըլլալուն հա-
մար: Եւ կ'ըսէ որ՝ Լ. օւո Ռալֆսը Բաւարիայի
անցած է Բրուսելայի կառավարութեան առաջը.
բանդի Պեռլինու ատեանը Ինկիլիզներուն մոտքն է
այս բանիս վրայ:

— Ուրիշտի մէջ Կոր Զօրանտա ըսուած երկի-

րը, որուն մեծութեանը համար աշխարհագիրնե-
րուն մէջ տարածայնութիւն կայ. ցամաք մի ըսե-
լու է, կղզի մի. և կղզի ըսվի նէ՝ ուրիշ կղզիներէն
շատ մեծ կղզի մըն է, ասկէջ երկու հարիւր տարի
առաջ գոյութիւնն ալ ծանօթ չէր. Կարապայի աղ-
գայ ճանապարհորդները չի գիտէին որ հոն կղզի կայ:
Հիմա ալ միայն ծովեղբէրներէն քանի մը տեղ ճանչ-
ցրված է. և Ինկիլիզները այս երկրիս ծովեղբերը
Պօգանի Պայ ըսուած ծովածոցը մէկ քաղաք մը չի-
նած են Սիանէյ անուն. ուրիշ քանի մը քաղաքներ
և գեղեր ալ կան. բայց ամենքն ալ ծովուն եղբէրն
են. ներքեւ տակաւին անձանիթ են. և թէպէտ այս
տարի մէկ իմաստուն աշխարհագիր մը արիւցաւ,
ցամաքը գնաց. ծովուն եղբէրներէն հեռացաւ,
բայց անոր համար ալ տակաւին ըսր մը չի կայ թէ
մէր միայ. և ինչ ըրաւ: Իսկ է որ՝ թէպէտ այս
երկրիս հիմա Ինկիլիզի ձեռք է, բայց Ինկիլիզներուն
ալ օգուտ տեսնելը միայն ծովեղբէրներէն է: Ինչ
կիթիւնուայի մէջ խառնարար մարդ մը բռնաբլի, և
երկրին հանգարտութեւ համար այն մարդուն արտա-
քին վերջը պէտք ըլլայ նէ՝ անանց տըստըլու Սիպիւն
ալ Կոր Զօրանտայի Սիանէյ քաղաքն է. Սուստայ
Սիպիւն շատ տարբեր, որովհետեւ Սիպիւն սրբան
ցուրտ է նէ՝ Սիանէյ ալ այնքան տաք է. Սիպիւն բան
չի բուսիր, Կոր Զօրանտա ամեն բան կը բուսնի.
և շատն ալ այս կողմերը չի տեսնուած բոյսեր են:
Չի մշակած տեղերը գետնին ու ժողովութեանը հա-
մար պատուական և առատ խոտ կ'ըլլայ. աղէկ ոչ-
խար և ուրիշ անասուններ կը պահվին, որ քիչ ա-
տենի մէջ կը գէրնան, կ'աղւորենան. և ընտիր բուրգ-
կ'ունենան. և Ինկիլիզն այս երկրէն չա՜նք ասանկ
ապրանքներ կ'ըլլայ: Կիգոյի օրագիրներէն
առնելով Ֆրանսիոյ օրագիրը կը պատմէ յաւնար
27 ին հրատարակած թերթին մէջ, թէ մօտեւ
Կոր Զօրանտայէն Ինկիլիզեռա եկած բուրգն է
1,439,260 լիւրա, (որ մէկ լիւրան 12 ծնձա, և մէկ
ծնձան 12 տրամ սեպելով կ'ընէ 518,133 հօտա 240
տրամ): Կտանի մը հազար խանիկ ալ պղինձ եկաւ
էն զոտ: Կտանցմէ զատ եկան հետեղեղները, խէժ,
պղինձ, ձկան ոսկր, և այլն. որոնց գինը քանի մը
հարիւր հազար լիւրա տեղաւին կ'ընէ: Կոր այժմ բա-
ւական դժուարութիւններ կան այս երկրիս մշա-
կութիւնը պէտքն չափ առաջ տանելու: Կտն գժուա-
րութիւնները վերնան նէ՝ այն երկրէն Ինկիլիզեռա
եկած ապրանքը աւելի առատ կ'ըլլայ:

— Գլուխ բարեյուսոյի կամ Բաֆրաստանի խու-
րութիւնը գաղաքացիներէն համար հոն խրկուող
Պ. Սոմբրէզ գորապետը ցամաքը ելեր է, և զօրքով
մինչեւ Պուֆալա գետին տըրիւրը գացեր, և
Բաֆրերուն ձեռքէն 2000 զուռի չափ անասուն
յափշտակեր է: Կտով Բաֆրաստանի կուրս գրեթէ
լըմընցածի պէս է. որովհետեւ այս անասուններս
Բաֆո անուն Բաֆրաստանիին ստացուածքն էր,

ընկերութեան ձեռք ցարկած Ագգային շինարանին գործը շփոթու-
թեան առաջ ըջջառու համար անոնց ամեն մէկին գործը եւ բուն շիք
կանոններին ցատ ցատ հոս կը նշանակուին:

ՆԱԽԱԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԸ ԵՒ ԿԱՆՈՆԵՐԸ

1. Սոյորբար ցարկած մէկ անգամ հիւգաթի օր խորհրդի օր
որոշուած է. ուստի նախագահը խորհրդին գլուխը գտնուելու համար
նոյն օրը ժամ ութին խորհրդարանը դիտի գայ:
2. Թի որ բանաւոր դատաւոր մը խորհրդի մը չի դիտի կրնայ
գտնուել. խորհրդին ալ ուրիշ օրջան մնալ հնար չըջայ նէ, խորհրդ-
դատանց մեծագոյն մասին այս օրջան խորհածը եւ գործածը ինծի ալ
ընդունելի է քննելով գիր մը դիտի խաւքի խորհրդարանին, եւ հետե-
ւաւ խորհրդին օրը նախընթաց խորհրդին որոշածը դիտի՝ ստորագրէ:
3. Հարկուոր գործ մը դատաւորը արտաքին կարգի խորհրդ-
ընէջ հարկ ըջայ նէ՝ բաւական ժամանակ առաջ իմացունէ ամեն մէկ
խորհրդականներուն ցատ ցատ գիր գրելով այս խորհրդին ուր եւ
որ ժամանակ ըջջիջը:
4. Թի սրբազան զարարարին եւ թէ ազգապետ Ամիրայներուն
առաջարկելու եւ կամ իմացնելու գործ մը դատաւորին նէ՝ բանին հա-
մեմատ առանձին՝ կամ ընկերներէն մէկ բանին հետք առնելով այն
գործը անձամբ դիտի կատարէ:
5. Ընկերութեան վերաբերեալ նամակ՝ դատաւորութիւն, ան-
հորրապիր, տոմսակ եւայլն, ինչ որ գրուել հարկ ըջայ նէ իւր ցա-
տարագրութիւնը այսպէս ի զինաց ընկերութեան ազգային շինարանի
նախագահ (այս ինչ անուն) դիտի գնէ այն գլխերուն ներքեւը որ
սենսոնցն ընդունելի ըջան:
6. Թի որ բանի մը տնօրէնութիւն կամ դատաւորանի մը վրայով
խորհրդականը երկու հաւասար մասի բաժնուին իւրաւ. հակառակ
կարծիքով, այն ատենը նախագահը դիտի որոշէ որ կոչման կարծիքը
հաստատուէր:
7. Նախագահը առանց խորհրդականաց գիտութեանը ու համու-
թեանը բան մը չի դիտի կրնայ գործել:
8. Գունէ ամիսը անգամ մը շինարանը դիտի երթոյն այցելու-
թեան եւ ամենուն գաղաքացի թի որ ունին նէ հոն դիտի մտիկ ընէ:
9. Շինարանը աշակերտութեան գնալից տեղացի ընդունելու-
թեան գիրք ան դիտի տայ. բայց ստակով եղեր ձրի է եղեր, նախ
դիտի իմացնէ խորհրդարանին այն աշակերտին ոչ ըջայ:
10. Խորհրդարանին բանալին միշտ իւր քոջը դիտի մնայ:

ՈՒՍՈՒՄԵՆԱՊԵՏԻՆ ԳՈՐԾԸ ԵՒ ԿԱՆՈՆԵՐԸ

- Որովհետեւ շինարանը Տնօրէն տնտեսով ծանցուած դաշտաւորացի
մը չունի առ այժմ, ուստի տնօրէնին վերաբերեալ գործերը ուսում-
նապետին եւ ներքին տնտեսներուն կ'ընեն. եւ ներքին տնտե-
սներն ալ ուսումնապետին գործերուն մէջ իրեն խորհրդակցի եւ օգ-
նակու են:
1. Որովհետեւ դատաւորները շինարանին մէջ ուսմանը սորվե-
ցնելուն ի զատ ուրիշ գործ չունին, ուստի անոնց վրայ գլխաւորա-
պէս ի խորհրդ ուսումնապետը դիտի ըջայ:
 2. Ըստ որում կառավարիչին գործն ալ ուսմանց բարոյցը եւ
անոնց յատուկ եղած կանոններուն դադարութեանը վրայ վերակա-
ցութիւն ընելն է, ուստի կառավարիչն ալ առաւելագոյն ուսումնա-
պետին խելանութեան տակը դիտի ըջայ:
 3. Ուսմանց յառաջադրութիւնը ուսումնապետին յանձնուած
ըջալուն՝ իրեն խելանութեան տակը եղած դաշտաւորներուն քնա-
րութիւնը անկող դիտի ընէ եւ ընտրած խորհրդականաց իմացունէ
որ համին նէ վարձը քսա դատաւոր յատկացունէ:
 4. Շինարանին մէջ ուսման ինչ կարգ եւ եղանակ բունը ու-
սումնապետը դիտի որոշէ եւ իրեն յարմար տեսած կերպով դիտի
գործադրէ:
 5. Եւր որ ուսմանց բաւակնութեանը նայելով ուսման մը
դատաւոր եղեցունէ կամ զակեցունէ յարմար տեսնէ նէ՝ քսա դա-
տաւոր ի գործ գնէ խորհրդականաց իմացունելով:
 6. Ուսումնապետին խելանութեան տակը եղած դաշտաւորներ-
ը յանցանք մը ունենան նէ անոր իրաւէ կամ տուածին, կամ ներ-
քին տնտեսներուն քոջ՝ յանցանքին լիկութեանը կամ ծանրու-
թեանը նայելով:
 7. Թի որ յիշեալ դաշտաւորները անանկ մէկ յանցանք մը ու-
նենան որ շինարանին ծանրութեան հարկ ըջայ, ուսումնապետը ա-
ռանձին տոմսակով ներքին տնտեսները եւ խորհրդականները հրա-
րելով յանցաւորին վրայ աղէկ բնութիւն ըջուի եւ այնպէս դատ
եղածը վճարուի. ի գործ գրուի:
 8. Ուսումնապետին դատաւորութիւնն է թէ դատարան եւ թէ
բնութիւններուն շարքի քանի մը անգամ գտնուի միտակ կամ հե-
տը ուրիշներն ալ առնելով:
 9. Ուսումնապետը ամեն շարքի օր թէ դատարաններուն եւ թէ
կառավարիչին բանած օրագրութիւնները ծոյցէ եւ ուսման մէջ բա-
ղաւաղուն դատաւոր եւ բարոյց կոչման յանցաւորներուն դատիք
գրով տնօրէնի, և այն գիրք յաջորդ կիւրակի առաւտուս ուսումն-
աց ամենուն ներկայութեանը կարգույ:

10. Որովհետեւ ընկերութիւնը իւր ուսումնապետ կարգած անձ-
նէն աղաղով է որ Հայոց ուսման եկեղեցիին ամեն մասամբ դաշա-
դան է, ուստի առանց ուսումնապետի հրամանագրին տեղացի ձեռք
գիրք չի դիտի տրուի:
11. Ըստ որում շինարանը ձրի տնտեսից աշակերտները ուս-
ման յառաջակութիւն ունենալէն ի զատ բարոյց ալ գոյեղի ծանցը-
յած դիտի ըջայ. անոր համար ուսումնապետը ներքին տնտեսներն
ալ հետք դիտի ամեն դադարներէն ձրի տեղացի քնալած ժամանակը:
12. Ինչ տեղացի որ բան սորվելու համար շինարանը դիտի ման-
թէ ձրի թէ տարեկանով եւ թէ ունիցիր, առանց խորհրդարանի քն-
գտնելութեան տոմսակով չի դիտի քնուի:
13. Թի որ ուսմանց մէկը գէշ եւ անուցեցի բարբ ունենա-
լով շինարանին ծանրութիւնը ձրի ըջայ, ուսումնապետը խորհրդ-
դականներուն չի հարցուցած ինքնագրով չի ձմար:

ԽՈՐԾԻՆԱԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԸ ԵՒ ԿԱՆՈՆԵՐԸ

1. Ամեն հիւգաթի խորհրդարանը դիտի գտնուին ժամը ութին
առաջ:
2. Թի որ նախագահը արտաքին կարգի խորհրդին հրաւիրէ ցա-
տնոյ՝ որոշուած ժամուն որոշուած տեղը դիտի գտնուին:
3. Թի որ բանաւոր դատաւոր մը խորհրդական մը չի դիտի կըր-
նայ խորհրդի մը գտնուի նէ՝ խորհրդարանին դիտի գրութեամբ ի-
մացունէ դատաւոր:
4. Իրենց գլխուն չի դիտի կրնան եւ ոչ մէկ դադար գործ մը կա-
տարել, հազա դիտի սղանն որ նախագահը եւ խորհրդականաց մե-
ծագոյն մասը ներկայ ըջայ: Կոչման խորհրդականներին ինչ տեսակ
բանի վրայ է նէ այն բանին վերակացուն ալ անդամաւոր դիտի ներ-
կայ գտնուի:
5. Խորհրդական մը բան մը առաջարկելու իրեն երկրորդը մը
չունենայ նէ՝ անոր առաջարկութեանը քնուի ըջայ եւ մտիկ ալ
չըջայ:
6. Թի որ խորհրդական մը բան մը առաջարկելու ունի այն օր-
ջան խորհրդին, խորհրդարանին ներս մտնելուն դէպ համաձայն մը
նշանակել դիտի տայ գրագրին:
7. Թի որ խորհրդարանին անունը գրուած գոց նամակ մը կամ
ինչ եւ ինչ բան մը խորհրդական մը ձեռք անցնի նէ չի դիտի կըր-
նայ խորհրդին բանալ. ալ թի որ խորհրդարանին օրը չի նէ նախա-
գահին դիտի տանի կամ խաւքի որ այն բանալ:
8. Միկը իւր քրտ առաջարկութեանը վերջը չառած ուրիշ մը
ուրիշ առաջարկութեան չի դիտի կրնայ ընել:

Պիպի լարանայի:

և այս մարդս Քաֆրերուն գլխաւորն է։ Ուստի Քաֆրերը յայտնին կրտած են ինկիլիդներուն հետ յերեկ ատեն ճակատ առ ճակատ կռուելու։ Ընեւ լինին միայն այնքան է, որ գիշեր ատեն յանկարծաւ կի ինկիլիդներուն գտնուած տեղը կը կոխեն, ձեռք վրնին ինչ բան որ հասնին կռուեն կը փախչին։ Ուստի ասկէց ետքը վախ չունին ինկիլիդները, կը սէս Կէֆէր օրագիրը, որ Քաֆրերը միաբանին և բաղնաթեմայի մէկէն վրանին գան։ Բայց մեղի կ'ընեն թէ ինչքերնուն տէր ըլլալու աստիճանով թիւնին կորսնցուցեր են։ ամէն ատեն վախ ունին, չըլլայ թէ կամ գիշեր մը կամ մէկալ գիշեր Քաֆրերը իրենց բնակարանն ալ մոնեն և գտածնին առնեն։ Եւստի գործով թշնամութիւնը շարունակելէն Քաֆրաստանի ինկիլիդները վախ չունին բռնել քովերին գողցուելու բան չունին բռնելու պէս խօսք մըն է։

Կռահամագովն քաղաքը նոր օգնական զօրք հասն ինկիլիդներուն, և Պ. Սոմերազ գործակալը աստիճանով աստիճանով տեղերը բաժնեց, անանկ որ բնաւ մէկ կողմէ մը թշնամին գաղթականներուն երկիրը մոնելու ճամբայ պիտի չի կրնայ գտնել։ Ինկիլիդներուն և Քաֆրաստանի գլխաւորներուն իրարմէ հետ դաշնակցութեան վրայօք սկսած խօսքերնին առ այժմ միջահատած է։

ԱՒՍԴԻՒԱ։ Գերմանիայի մէջ համալսարաններուն կողմէ դպրատունները ուսմանընդին կատարողները Կէֆէրին առնելու համար քննուի տուած ատենին մէկ նիւթ մը կ'ընտրեն, անոր վրայ արաւ յայտնելով կը խօսին, մէկն ալ կ'ընէ այն գրութիւնը կը հերքէ։ Եւստի հերքողը համալսարանի անդամներէն դուրս մարդ ալ կրնայ ըլլալ։ Եւստի անգամ այս մէջերէ քաղաքապետարանի կերպով կը լրմնենայ։ և ձայնն ալ դուրս չըլլեր, բայց այս անգամի պատմութիւնն նիւթայն հանգամանքը անանկ բերաւ որ բոլոր քաղաքացւոյ բերանը ինկաւ, և օրագիրներն ալ իրենց խօսքի և խորհրդածութեան ընդարձակ նիւթ առին այս վէճը։

Տէքսթ առնելու տշակերտը իրեն ճառին նիւթ առաւ Լաւրիայի Կոթութեան Քրաքովիայի հաւարակապետութիւնը վերջնելուն և այն գաւառին տիրելուն վրայ պաշտպանութիւն ընելը։ Եւստի պատմական տարւո և բաժնեբաժնի գէժ աւարկութիւնը հանելու համար որոշած էր Պ. Հ. իմաստուն օրէնսդէտը, որով և հարկ եղած էր իրեն ուսանող զին ըստին հակառակ կողմը բռնել։ և անանկ ձարտապանութեամբ և հաստատուն փաստերով խօսեցաւ, որ ուսանողը անորոտախանի մնայ, դատը կորսնցուց։

Ստիկ ընդունելը բաղնաթեմ և երեւելի մարդիկ էին, ամէնուն ալ անանկ արդեց Պ. Հ. իրաւագիր տին փոստերուն ուժը, որ բանին մէջ Բօլեթային մեծն ալ մտաւ հարցնելու թէ, վիճաբանութեան մէջ ինչ որ խօսեցաւ նէ՛ յիշուի իր միտքն ալ այն է մի։ Պատասխան տուաւ իրաւագիրը, ես ուսաւ նոյն ըստին հակառակը բռնելու համար հոն կեցած էի, թէ որ անկող իմ ըստնս բռնելու ես ալ անոր ըստնը բռնելու պիտի պարտաւորելի։ և որքան արտառայ և խելքէ դուրս բան գայ մարդոյս միտքը նէ՛ ամէն ալ փաստով և ապացոյցով հաստատուելու ճամբան կը գտնուի։ Եւստի իրաւագիրը ազատեցաւ, բայց պայցոյցներուն համադրելով անոր ըսածին պէս ըստները շատցան, Կալեֆաներուն մէջն ալ ըստին գովող և իրաւունք տուող գտնուեցաւ, և այն ալ բաւական շատ։ Բսէլէ որ Քրաքովիայի հաստարակապետութեան վերնալուն և Լաւրիայի իշխանութեան տակը անցնելուն չի հաւնող չէ թէ միայն ինկիլիդ և Կռահամագով, այլ և բոլոր իսկ Լաւրիայիներուն մէջ ալ շատ կան եղեր։

ՊԱՎԻԵՐԱ։ Սոսնիկ Սայրաքաղաքը կընիկ մարդոց մէջ ընկերութիւն մը հաստատուել է թիւնի մշակութիւնը շաղկապելու համար, որ մետաքսը առատ ըլլայ այս քաղաքին մէջ։ Եւստի ընկերութեան նոր գլուխ և պաշտպան եղած է Պալիկայի թաղապետը, և թաղապետն ալ հաստատութիւն տուել է։ Եւստի խորհրդին գլխաւոր ժողովը Սոսնիկ քաղաքը պիտի ըլլայ, որուն նախագահը պիտի ընտրէ թաղապետը, ուրիշ երեւելի քաղաքներ ալ այս ընկերութիւնն անդամներ և խորհրդականներ և ժողովը պիտի ունենայ։ Եւստի երկր մարդոց սովորական հագածը չուսայ և կոտակէն բաներ են, մետաքսեայ բան շատ չեն գործածեր, աւելի կընիկ մարդոց հագուածներուն մէջ կը մանէ մետաքսը, ուստի այս բանին հոգն ալ կանանց է ինկեր։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ։ Վեհափառ Կայսրը գեկտեմբեր 26 ին հանած մէկ Կալեֆէր Կալեֆէր հարաւային կողմը իր կայսերութեան տակը եղած երկիրները չորս գաւառ որոշեց, որ են թիֆլիզ, Բու-

դախ, Դամասի և Տերաքնո։ Քաղաքական աշխարհագրութեան դաստառներուն համար պէտք է որ աստիճան ինկիլիդներուն գիտնան։ Ուստի աղբիւր երեւելի բանաստեղծը Լաւրիայի գեկտեմբեր ամսը մէջ մեռել է Սոսնիկ քաղաքը՝ 40 տարեկան։

ԼԵՀԱՍՏԱՆ։ Վարչաւ քաղաքէն եկած մտաւոր նամակներէն առնուած տեղեկութեան մը հետեւելով Լեհիսթր օրագիրը կը գրէ որ, լեհերուն հաստարակապետութեանը կըրպով (սիքքեով) տպուած օրքան ասակ առուուորի մէջ կը պարտի նէ պիտի ժողովն, և անոց տեղը ուստի տակը պիտի անցնի։ Լեհաստանի կառավարութիւնն ալ չըրաման պիտի հանէ՝ որ կառավարութեան անտուկը Ռուսաց և Բրուսիայի ստակներէն զատ ասակ չընէ գուշի։ Բայց վաճառականներէն աղերսագրին նայելով այս հրամանն հանելը պիտի ուշացնէ, մինչև որ Լեհի ստակները ժողովին և բոլորովին հասնին։

Ռեբիշ հրամանագիր մը եղած է որ, թէ Ռուսաստան և թէ Լեհաստան որ մարդու քով Սիքիէ վիշ անուն հեղինակին շարադրած գիրքը գտնուի նէ՛ այն մարդուն բոլոր ինչքը արքայական գանձը պիտի առնուի, և մարդը Սիքի պիտի աքսորվի։ Օրագիրը չորս թէ այս հեղինակն ինչ բանի համար գիրք գրել է, և ինչ բան է որ գիրքը ասանկ վտանգաւոր գաղտնիքով այն գիրքը ունեցող մարդուն ասանկ սպառնալով կ'ըլլայ կոր։ Եւստի է որ Ռուսաց կառավարութեան գէժ, և Լեհաց ալ զոտ կառավարութեանը պաշտպան մէկ բան մը պիտի ըլլայ։

ՍՊԱՆԻԱ։ Սպանիայի թագուհւոյն բարձրագոյն ամուսնայն եղբայրը տոն Լեհիքթ, Քաւ գեղատի կոմսին քոյրը կնութեան առնելու խօսք տուել, նշանուել, և հարսնիքին օրն ալ որոշել էր։ Հարսնիքին օրը թագուհին մէկ հրամանը կը հասնի տոն Լեհիքթին, որով կը հարկագրի նոյն օրը Սպանիայի երկրու և Պարչէլոնա երկրաւ, որով հարսնիքը ես կը մնայ։ Տոն Լեհիքթը երթալէն ետքը նշանածն ալ մէկ կուսանաց վանք մը կը խրիէ։ Սպանիական եկեղեցի օրագիրը կ'ընէ, տոն Լեհիքթին ասանկ յանկարծակի աքսորուելուն պատճառը չի գիտցուի թէ ինչ է, արդեօք այն է՝ որ թագուհին այս ամուսնութեան համութիւն չունի, և այս բանն իրեն կամքին գէժ եղաւ, կամ թէ արդեօք մէկ քաղաքական գիտմունք մը կը մտածէր ի գործ դնել տոն Լեհիքթին այս հարսնիքին պատճառաւ, և թագուհին բանը իմացաւ, և անոր համար այս աքսոր հարկ եղաւ։ Սէկ ուրիշ սպանիական օրագիր մը, եւս Կէֆէր քոյրը ըստած, կը պատմէ որ տոն Լեհիքթին աքսորուած ատենը արդէն Քաւ գեղատի կոմսին քոյրը հետ պատկուած էր, քանզի պատկուելը եղաւ փետրուար 5 ին։ Քաղաքական օրագիրը օրագիրը կ'ընէ, Քաւանայի կառավարութիւնը հեռագրութեան գործիքի միջոցաւ ըստ առաւ որ տոն Լեհիքթին թագուհւոյն հրամանաւ ըր Սպանիայի երկր է, և Պարչէլոնա պիտի երթայ, անկէց ալ նա պիտի մնայ։ Եւստի այս աքսորը կարգուելուն վերաբերելով բան մը չէ։ Քաղաքական բան մը եղած կ'ըլլայ ասոր բուն պատճառը, որովհետեւ Սպանիայի անուն ինկիլիդի մը հետ սերտ բարեկամութիւն և խորհրդակցութիւն մը ընելու սկսած են եղեր։ Տոն Լեհիքթին Պարչէլոնա խորհրուած ատենը թագուհին հրամանաւ յիշեալ Սպանիայի ալ Սպանիայի սահմանէն դուրս հանել և Քաւանայի սահմանը անցուցեր են։

ՀՕԼԱՆՏԱ։ Եւստի տեղութեան երկրին բնակիչներուն համարքը անցեալ 1846 տարուան վերը գտնուել է 3,053,984 հոգի։ Եւստի քաղաքագրագաւառն է հարաւային Զօրանտ, որուն բնակիչներն են 564,791 հոգի, և ամէնէն սակաւամարդը Տաէնթ, բնակիչները 81,253 հոգի։

ԲՕՐԹՈՒԿԱԼ։ Սալոմանա ձէնէալը ապրտամբներուն զօրացը յաղթելէն ետքը ապտամբները իմացան, որ երկու թշնամի ունենալով, մէկ դէն թագուհին զօրքը, և մէկ դէն տոն Սիկուէլին կուսակիցները, պիտի չի կրնան երկուքին մէկէն գէժ կեղաւ։ Ուստի ապտամբներն ու Տոն Սիկուէլին կուսակիցները միացան, հաճեցան որ թագուհին աթոռէն վար առնեն, և տեղը Տոն Սիկուէլը դնեն։ Տոն Սիկուէլը ալ իր կողմէն խօսք տուաւ որ երբ որ թագուհը ըլլայ նէ՛ թագաւորութեան հին օրէնքներուն վրայ հիմնեալ և հիմնական քաղաքական կրթութեան յաւաքագիտութեանը հաւմամտ սահմանադրական օրէնք դնէ։

Կարտապետներուն և Տոն Սիկուէլին կուսակիցներուն իրարմէ հետ միացած ատենին սա դաշնակցութիւնը գրին։ Թէ որ Տոն Սիկուէլ մեռած ասանկ թագաւորութեան

գաւորութեան ժառանգ չի թաղու նէ՛ թագաւորութիւնը ժառանգէ և լեւ Սարքեղ, որ Տոն Սարիւս թագուհին մօտիկ արգականն է, այսինքն մօրեղբայրը։ Եւ կառավարութեան երեւելի գործերուն վրայ գրվելու պաշտօնատարները և նախարարները առնուին անխորթ թէ՛ ապտամբներուն խաւթէն, և թէ Տոն Սիկուէլին կուսակիցներէն։

Եւստի պայմանները հաստատուելէն ետքը կառավարութեանը գէժ ելող բոլոր զօրաց ընդհանուր սարսափեալութիւնը երկու մարդու յանձնուեցաւ։ Եւստի մէկն է Տոն Սիկուէլ, որ այս ապտամբութեան գլուխ եղած էր, և տակաւին Օբօրգօ կը կենայ, և Սօլօտա ձէնէալը, որ տոն Սիկուէլին զօրացը հին զօրագրուին է, և ասիկայ ալ Պէրա գետը, քանզի այս քաղաքին մէջ աւելի յարգը ձանչցրած է և խօսքը կ'անցնի։

Եւստի միտքն ալ զօրագրութեան բռնելու ճամբան այն պիտի ըլլայ, որ զօրաց խաւթ խրիւրով այս գիտ այն գիտ, արդէն խաղաղացած անգերը նորէն տոք հանեն, և զօրքերն ալ զգուշացնեն, որ թագուհին կուսակից զօրացը հետ ճակատ առ ճակատ պատերազմելու չի համարձակին, միայն անոց որ գելը ըլլան, և անոց երթալու պաշարքներուն ճամբան գոցեն։

Կ'ընեն որ Պ. Սանուէլ Բաուս Զոմ գնացած է Տոն Սիկուէլին այս երկու կողմանց հաճութիւն նալը Բօրթուկալի թագաւոր ընտրուելը շնորհաւորելու համար, Օբօրգօյի կառավարութեան առտեանին կողմէն, և արտաքինելու համար, որ շատ ժամանակ չանցուցած Բօրթուկալը երկիրը գայ, որովհետեւ հիմնական պարագայներուն մէջ իրեն կուսակիցներուն եկելէն ուժ ըլլալու համար իրեն Բօրթուկալ գտնուիլը պէտք է։

ԵՋԻԼՅԻՆ

Նախընթաց թուոյնիս առանց մանրամասն տեղեկութեամբ ծանուցած էինք Ռուբինեանց ընկերութեան թրէստէն նուէր եկած վեց հաղորդու ուշին վրայով, բայց հիմա ըստակին հետ եկած նամակը ձեռքերին անցնելով ստացք տեղեկութի մը այսպէս կուտամք։

Ռուբինեանց ընկերութեան ջանքը և բազմաթիւ քր ինկիլիդաց աշխարհին մէջ տարածելու կողմն ուսումնասիրութեան և ազգասիրութեան ոգին, լսելով ի թրէստ բնակեալ Հայազգի աղետահան արանները բարեհաճեր են յօժարամիտ կամօք իրենց ազգասիրութեան նուէրը ընծայել առատապէս յիշեալ ընկերութեանը նպատաւաւորութեան ըստ մտք։ Ուստի գերասպառիւ Լեւոն Սիկուէլի Վարդեան 2000 զուգուշ, աղետաւորահիկ Յակոբի Զէնէպին Եւստի 2000 զուգուշ, և բարեհաճեալ արգայ Սիկուէլ Լեւոն 2000 զուգուշ, ընդ ամէնը 6000 զուգուշ, գրել են ի կառտեղնուպոյն Պատրիարքարանի գրագիր արգայ Պէրպէտեան Լեւոնի աղային, որ գործակալն է յիշեալ ընկերութեանը, որ այն գրամայ գումարը յանձնէ Յարգաւորեալ գանձապետ Լեւոնեան Սանուէլ աղային այս պայմանաւ, որ այն գրամայ գումարին հետ միացեալ և այլը ազգասիր անձանց նուէրը, մէկ հաստատուն ստացուածք մը առնուի թէ ի Սիկուէլ և թէ ի կոտանդնուպոյն, որպէս ունի Սիկուէլ ընկերութիւն ի Օմիւռնիա, որպէս զի ընդունանց կամ առօրեայ ծախքերու չի վառել վի այս գումարը, և մշտնջենաւոր եկամուտ մը ըլլայ յիշեալ ընկերութեանը։

Տեղեկութիւն ի յիշեալ Ռուբինեանց և Վալարիայի

հայրենակ քաղաքացի

Ի ՌՈՒՍԵԼԻ

Վառնա, ուրանոր 130 հայազգի տուն կայ և մէկ եկեղեցի յանուն սրբոյն Սարգիս, և երկու քահանայ, և մէկ դպրատուն՝ որուն մէջ 86 տղայք կան և երկու վարժապետ, տղայք ոմանք հասարակ ընկերացմանը, և ամանք քերականութեան մէջ են, աթոռանիստ է քաղաքս, տառն և երեք վիճակ ունի, և են յետագայ տեղերս։

Շոմբ, ուրանոր 140 հայազգի տուն կայ և մէկ եկեղեցի յանուն սրբոյն Կոստանձանի, և երկու քահանայ, և մէկ դպրատուն՝ մէկ վարժապետ, տղայ համարներ իննսուներ կ'ըլլայ։

Ռուսան, ուրանոր 150 հայազգի տուն կայ և մէկ եկեղեցի յանուն սրբոյն Կոստանձանի, և երկու քահանայ, և մէկ դպրատուն՝ մէկ վարժապետ, տղայ համարներ քօթանասուներ կ'ըլլայ։

Փալարձը, հոս 45 հայազգի տուն կայ և մէկ եկեղեցի յանուն սրբոյն Յովնանու և Կատարանի

մէկ քահանայ, և մէկ դպրատուն՝ մէկ վարժապետ, բոլորը տասն և ութը տղայ կայ:

Սիւլիսի. աստ 50 հայազգի տուն կայ՝ և մէկ եկեղեցի յանուն սրբոյն Մատուածածնի, և երկու քահանայ. և մէկ դպրատուն՝ քսան երկու հազար չափ տղայ կայ, ասանց վրայ վարժապետ քահանային մէկն է:

Պապա Կառլ. հոս 46 տուն կայ հայոց, մէկ եկեղեցի յանուն սրբոյն Մատուածածնի, և մէկ քահանայ. դպրատուն ոչ գայ:

Ի ՎԱԼԱՎԻՒԱ

Կալայ. եռեսուն տուն կայ հայոց հոս, և մէկ եկեղեցի յանուն սրբոյն Սիմոնի և մէկ քահանայ, մէկ դպրատուն, և մէկ վարժապետ, քսան և չորս հատ տղայ կայ դպրատունը:

Կալայի. հոս տասը տուն կայ հայոց, չունին եկեղեցի և ոչ դպրատուն և ոչ քահանայ, Կալայ մօտ է հոն կ'երթան:

Պապի. աս տեղը 300 հայազգի տուն կայ՝ և մէկ եկեղեցի յանուն սրբոյն Հրեշտակապետի չորս քահանայ. մէկ դպրատուն՝ երեք վարժապետ, հարկուր քառասուն տղայ կայ ամենը:

Կալ. որուն մէջ 150 հայազգի տուն կայ և մէկ եկեղեցի յանուն սրբոյն Մատուածածնի վերափոխման, և երկու քահանայ. և մէկ դպրատուն՝ մէկ վարժապետ, 80 չափ տղայ կայ ընդ ամենը:

Փոլի. հոս 500 հայազգի տուն կայ, ունին երկու եկեղեցի, մինն յանուն սրբոյն Մատուածածնի, և մինն յանուն սրբոյն Ստեփաննոսի մէջ հինգ քահանայ կայ. ունին երկու դպրատուն. մինն մանկանց և մինն աղկանց. մանկանց թիւը իրեք հարիւրի կ'ըլլայ, աղկանց յիսուսի, մանկանց վրայ երեք վարժապետ է, իսկ աղկանց վրայ մէկ վարժապետ:

Թոմաս. հոս 100 հայազգի տուն կայ, և մէկ եկեղեցի յանուն սրբոյն Մատուածածնի և երկու քահանայ. մէկ դպրատուն՝ և մէկ վարժապետ. դպրատանը մէջ բոլորը վարժապետ և երկու տղայ կայ:

Ծոյա. հոս 106 հայազգի տուն կայ, ունին երկու եկեղեցի մին յանուն սրբոյն Մատուածածնի և միւսն յանուն սրբոյն Վեդիգայ. և երեք քահանայ, մէկ դպրատուն և մէկ վարժապետ, 67 տղայ կայ:

Հոֆայ. հոս 48 հայազգի տուն կայ, և մէկ եկեղեցի յանուն սրբոյն Մատուածածնի, երկու քահանայ, մէկ դպրատուն՝ և մէկ վարժապետ, 30 չափ տղայ համարեք կ'ըլլէ:

— Եւթմու Կարս քաղաքին առաջնորդ հայրենասէր և Պէրճիմաստ Պողոս վարդապետն Պետրոսեան հեռուեալն ամսիս իր եղբորը յարգւոյ Պ. Սերոբէ վարժապետին իրկած ըլլալով այն ալ մեղի տուաւ որ լրաւ գրոյս միջոցաւ հրատարակեմք: Կամակին հեղինակը հրատարակելու գիտաւորութեամբ գրած չլլալուն համար նամակին լեզուն անհարթ և խառն էր. ինչպէս որ ընտանեկան նամակները կը գրուին սովորաբար. մենք կը համարձակեմք նոյնը մտքուր աշխարհաբառի դարձնելու. ինչպէս կը յուսամք որ կը գրէր յիշեալ անձը թէ որ տպուելու համար գրէր նէ. և այս յայտնի ալ է քաղաքի մէջ տպուել տուած հետաքրքրական հատուածներէն: Կամակին է այս:

« Սիրեցեալ եղբայր »:

« Վանքերնիս (խօշովանք) և Նիի քաղաքը երբ գնացինք՝ այս ինչ վկայութիւնը կուտամ, որ ճարտարապետութիւնը Հայոց մէջ Նիին զատ ուրիշ տեղ չկիցի եղբւր: Նիին միայն հիւսիսային կողմնն ստորադր մեծաւ մասամբ չէն է, փրած չէ. մեջը շինուած քիչ կայ. մէկ Տաճկաց միջին մը կայ Բիւսի. որ յետոց չէր է, բայց մեծագործ է: Սա կայն կաթոլիկոսական եկեղեցին զարմանալու բան մըն է. Պէշիքթաշու եկեղեցին մեծ է. կաթոլիկէն փրած է. բայց այս աւերակներս ունենալով ալ երբ որ մէջը մտայնէ, ապաւնդ ապաւնդ մնացի. բընաւ մէկ տեղ մը անանկ գեղեցիկ և վայելուչ եկեղեցի տեսած չէի, և չկայ ալ. ոչ Հայաստան և ոչ Յունաստան: Գուրու կողմը գեղեցիկ գրով յիշու տարրաններ լեցուն են. հարաւային կողմն ալ աւերակներն ժամացոյց մը ունի. բայց օրէ օր այս փառաւոր շինուածքս քարերը կը քակեն, Կարս քաղաքը և չընկայ գիւղերը կը տանին. որով երկու կայ. որ մինչեւ քանի մը տարի գուցէ քար մըն ալ չիմայ հոն:

« Բարահանքը աննման և շատ սրտառական է. և լաւ քարն է գեղին, կարմիր կամ սեւ. հանքն նոր հանուած տանքը վարդապետ կրնայ գանակով տալելով ուղած ձեւը խօթել. ուղածին պէս բաւնի: Հինուածքին մէջ գրուելէն ետքը կը սղնդանայ և քովի քարերուն հետ փակածի պէս կը միանայ: Եւս յատկութիւնն ունենալով այս քարը լավ մակարդակ կամարներ (տիւղ քեմեր) շինուած

կան. որ ուրիշ տեսակ քարով բռնել տալը դժուար է:

« Վարդապետն զիրքը շատ սրտառական է. միջնաբերդին տեսարանը բարձրադիտակ և աննման. իր առջեւի ձորը սիրուն. որ ակտրեան գետոյն (արբաշային) վրայ կը նայի. շատ ձիւթահան գործարաններ կան եղբւր մէջը: Հարաւային և արեւմտեան ձորերը անբաւ քարայրներ են, ուր ձմեռը քիւր տեղը կը բնակին անհամար ոչխարներով: Նիի քաղաքէն քառորդի մի չափ հեռու Տաճկի գիւղ մը կայ. քաղաքին անունը այն գիւղին վրայ է մնացեր. Նիի քեց կ'ըսեն:

« Նիին Նիւտրեան գետն ի վեր մէկ ժամու հեռաւորութեամբ է վանքը, սուրբ Յովհաննէս. որ կըսուի Խօշովանք: Վանքի եկեղեցին Պէշիքթաշու եկեղեցին քիչ մը սղոյիկ է, գեղեցիկ և պղծաւ: Կաթոլիկէն սահման է. տասն և հինգի չափ ուռմի (կուլէի) զարնուածք կայ. մէկն ալ լուսամուտէն անցեր՝ ներսը վերաւորեր է. նորագոյնութեան համար հազար զուռուշի կարօտ է: Մէջը երկու յիշատակարան կայ:

« Եկեղեցիէն դուրս ժամատունն է. չորս սիւն կայ մէջ տեղը. և ութը սիւն ալ պատին կցածի պէս: Ութը կամար ունի ալ և ալ ձեւերով: Եւ որդեալ մէկ ձեւ մըն ալ կաթոլիկէն ձեւն է. որ այս կամարներուն մէջ տեղը կ'ընայ: Սիւնաւոր փորուած քարով գէպ ի վեր սրածայր աւարտած է. և աւարտն ալ լուսամուտ մը բացուած է: Յետին ժամատանէն եկեղեցւոյ կամարին դրոյ կողմէն զանգակատուն մը շինուած է: Եւս եկեղեցիս ալ նուրագոյն կարօտ է. և ձեռք դարձուի նէ՝ 10.000 զուռուշ հաղիւ կը բաւէ. բայց թէ որ հոգ չըլլուի նէ՝ քանի մի տարիէն ետքը բոլորովն կը խանգարի: Վրայի առաստաղը քարերէն փրթած ելած կա, դռնէ անոնք շինուելու է որ անձրեւ և ձիւն չի բանի ներս. չէ նէ՝ քանի մի տարիէն ետքը բոլորովն ան պիտան կ'ըլլայ և կը կործանի: Գրի կողմի պատերը, և ներսը կամարին մէջ և սիւններուն գլուխները յիշատակարաններով լեցուն են. որոնք ամենքը անցեալ տարի Հ. Ներսէս վարդապետը օրինակելուն համար են անփոյթ ըրի: Սիւնի դրոյ կողմը ժամատան վրայ այս յիշատակարանը կայ. « ի Նէ. Թուականիս հայոց (1026 թիւ Փրկին) ետու են Յովհաննէս Հահանշահ որդի Վազկա Հահանշահի զմ'այգին որ ի կողմ, յիմ' եկեղեցիս ի սուրբ Յովհաննէս զոր շինեցի ի վանս Հաւովմար հանդերձ ժամատանս, և հարկուր բեւն ալ յամենայն ամիս զատ յամենայն ձարէ, ի Հայրապետութե տեսան Պետրոսի, և յաւաքնորդութեան ուխտիս Հաւր Յովհաննէսի: Եւրբ եթէ որ զինի մեր հակառակս այսմ գրոյս և պարգեւացս, պարտական լիցի մեղաց իմոց առաջի խոստում, և ՅԺԸ. հայրապետացն որ ի Նիկիա նաղակալ եղցին ի կեանս և ի մահ, իսկ հաստատուն պահէն զիբարձանին ընծայիցս՝ աւերնեցին ի Քրիստոսն »:

« Վանքի մէջ ի զատ ուրիշ եկեղեցիք ալ կան և զարմանալի սենեակներ և սեղանատուն՝ մեծաւ մասամբ քայքայած: Հին տները երեսուն և երկու պատարագամտոյց սեղան կար կըսեն այս վանքին մէջ. հիմա տասն հատ կ'երեւի. որոնց համար յեւոյ կը գրեմ: Վանքին մօտ երկու եկեղեցի ալ կայ. մէկը Սմբատ թագաւորը շինել տուեր է յանուն սուրբ Երրորդութեան, և միւսը Վազիկ թագաւորը՝ յանուն սրբոյն Վեդիգայ. դամբարաններն ալ հոն են. որոնց մէկուն վրայ Վազիկ թագաւորին անունը մինչեւ հիմա կը կարդացուի: Եւս վանքին համեմատ վանք չկայ. Վայ սուրբ Կարապետի վանքը ասոր քով բան մը ըսել չէ. տեղն ալ անանկ վայելուչ, որ իբրեւ թերակողի կուտարտի, Եւսուրեան գետը գրեթէ երեք կողմը պոյսոյ ընելով:

Ինչպէս Սողանը, տասնի ալ Հ կ'ըսուի ընէ հանքալին անուխով, որուն անուն կուտան հոս ոմանք՝ իշլաղիկ (որպէս թէ՝ հողածղիկ). ոմանք՝ քեմաղ. և այդպի կը վկայեն թէ՝ երբեմն պէտք ըլլայ նէ թծնիր կը գնեմք և կը հաղի. չգիտեն թէ կրակ և մոխիր կ'ըլլայ: Փայտ հեռուէն պիտի բերեն վաւեր. անուխ ամենեւին չեն գիտեր. աթար (թէ գէկ) կը վաւեր. ոչ միայն լոպտի և նարիկէ կրակն այն է, այլ և բուրվառի ալ: Հանքային անուխին իբրեւ կրակի նիւթ գործածուելը չեն տեսեր, կը զարմանան, և գործադիր ըլլալու չեն ակործեր:

Ողջ լեր:

Ի Կար. 27 նոյեմբեր 1846:

Պողոս Պետրոսեան
Վարդապետ Կարայ.

Բանի մը տեղեկութեան արժանի բաներ կան հոս: Խօշովանքի եկեղեցւոյն ժամատան դրանը վրայի յիշատակարանը որ օրինակեր է, ամեն ամիս հարկուր բեւն ալ կը խոստանայ զատ յամենայն յարէ: Չար բաւը հարազատ օրինակը եղած պիտի ըլլայ. օրինակողն սխալ չեմք կարծեր. բայց որովհետեւ

սովորական նշանակութիւնը յիշու ըսել է, որ այս տեղը չի յարմարիր, ուստի գիրը մեղի հաղորդողը Պ. Սերոբէ Պետրոսեանը կարծիք բրած է թէ յաւար պիտի ըլլայ. որ պաշտօն ըսել է: Սերոբէ առանց այս կարծիքը մերժելու մեր կարծիքն ալ կը գնեմք հոս, ընտրութիւնը կարգադրելն յանձնելով: Գուցէ յար բաւը մէկ այն ժամանակի յատուկ գաւառաւ կան բաւ մը եղած ըլլայ, վանքերուն տրուած տուրքերը ամենքը մէկէն նշանակելու. ինչպէս է հիմա պարբաւը, որ տեղ տեղ գործ կ'անեն:

Հանքային անուխին համար կը հաղի ըսենուն ալ պատճառ առած պիտի ըլլան նոյն անուխը վաւերով առատորէն մէկ հեղուկ բան մը գոյանալէն: Հանքային անուխը վաւերով ձիւթի (խաթրանի) պէս նիւթ մը՝ դուրս կուտայ. որ անուխին հանքերուն տարբերութեանը նայելով երբեմն շատ և երբեմն քիչ կ'ըլլայ: Եւս Կարայ կողմի երած աւծուխին ձիւթը առատ ըլլալ կ'երեւի. որ այն տեղի պարզամիտ բնակիչները կարծիք բրած են որ աւծուխը կրակով կը հաղի հեղուկ կ'ըլլայ:

ԳԱՆԱԳԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բանախրական: Եւս գարուս մէջ Համբոյժօն Պիտիք երեւելի իմաստունը՝ Լիպտական հին նըշանադիրները կարգաւ ճամբայ մը բացաւ. բայց ինչպէս որ ամեն բանի ճամբայ բացողները, նմանապէս իմաստունս ալ իր գիւտը պէտք եղած կատարելութեանը չէր կրցած հասցունել: Նիկիայի կարգէն Սերքի անուն կրօնաւոր մը՝ որ Հռոմայու քիւլէճօ օմանօ ըսուած դպրատանը դրապետն է, շատ տարիներէ ի վեր ասոր վրայ աշխատելով այն կատարելութեան հասցուց, որ անկէ ետքը այս նշանադիրները կարգաւ առաջին միջութեան և անստուգութեան աղտոտեցաւ, այս իմաստուն կրօնաւորն անխնայ ջանքեր կ'անի տակ մանելով: Հնագիւտութեան քահանայապետական ձեմարանին մէջ յուշար 14 եղած իմաստնոյ ժողովքին՝ այս նոր գըրութեան հեղինակը իր ոճը ուրիշ ուսումնականներուն հասկըցուց. և սովորական կերպերուն վրայ այս ոճը ի գործ դնելով ըսածներուն ճշմարտութեանը ապացուցութիւնն ու փորձն ալ ըրաւ: Հռոմայու Կիւլէճօ ըսուած օրագիրը ասոր վրայ կ'ըսէ որ, այս գիւտս, որից շատ ազգի բաներ կը հեռուին, և Համբոյժօն ինքն անգամ կը յանկար որ կամ ինքն գտնէ, կամ մէկ ուրիշ մը գտնելը տեսնէ, որով երեւան ելլէ թէ միայն ձայն նշանադիրները իր նշանակող նշանադիրներուն հետ ինչ կապակցութիւն ունին, Հռոմայու հնագիւտութե քահանայապետական ձեմարանին մէկ ուրիշ անգամ գումարելու ալ քննութեան նիւթ պիտի ըլլայ: Եւս անգամի ժողովքին մէջ Հռոմայնէն և բոլոր ի գաղտնիքն և լըլեան լեւերուն և ծովերուն անգի երեսէն անգամ եկող երեւելի և մեծանուն իմաստուններէն ի զատ, իմաստուն կարգիւններ ալ գտնուեցան. որ են բարձրագոյն Օսկինի, և Բաղրաբանէ Տէրի Մեղէլիսիէլի, և Սէծծօ Փանդէ և լըլիերի կարգիւնները: Վանքն ալ միաւ բան՝ յիշեալ իտալացի բաղնաճմուռ լեզուագէտ կրօնաւորին գտած գիւտին վրայ մեծ հաճութիւն յուցուցին. և նոր ոճն գիւտութեանը և տպահաւութեանը վրայ շատ զարմացան ու հաւնեցան:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Արդոյ Կաթիլեան Յակոբ աղայի յօդուած Բաղնաճմուռ լեւան ամենագոյն գիրքն ուր ինչ կ'ըսէ Սախ լեւանի Բիւրի գրաւմառ Կարգիւնի Պ. Վրդգորի Խանութի կրկն գրել: Վրդ 25 ղոռու է կապակցելը, և 20 լըլիակցելը:

Ուխտեան Պ. Յակոբ ինչ ծանոցանի ուսումնասիր ընկերցողը՝ որ իւր Բաղնաճմուռ լեւան պաշտօնը կը շարունակէ այժմ ի Պօլս ի Օլիւնի խան. և ինչպէս պիտի ժամանակի մէջ մեծ յաւաքնորդութեան կարելի միջոցներ ի գործ դնելը, Հայերէն Կաթիլեան լըլիերէն և Բաղնաճմուռ լեւան պաշտօնը Կաթիլեան լըլիերէն:

ՀԱՐԱՐԱՐԱԿԻՉ ԿԱՐԳԻՍ
Յիւ. Պ. Տէր Կար. Չամբու:
Սիւլիւ Լըլիեր:
Ի Պիլի նոր խան:
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԹՅՈՒՆ
Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ԶՈՒՀԱՆՆՈՒ ՄԻՒՀԵՆՏՍՏԵԱՆ